fahs

Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund

NUMMER 4 November 2019 33. ÅRGANG

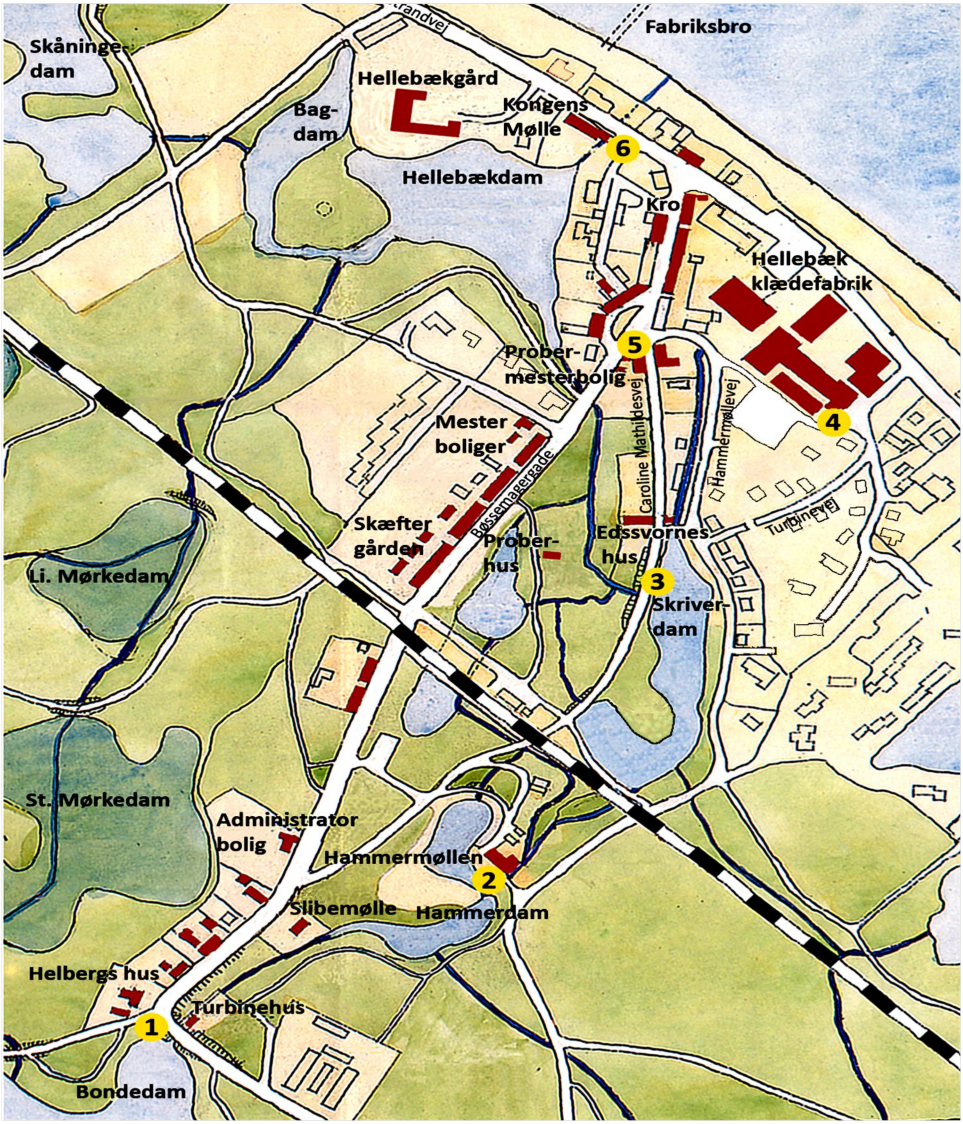

Nyt fra bestyrelsen

Kære medlemmer

Sammen med dette blad ligger en **faktura** - det er opkrævning på kontingentet for 2020. Som sædvanlig 200 kr. for alm. medlemmer.
I må faktisk gerne vente med at sætte den til betaling til efter nytår - så gør vi arbejdet for kassereren lidt lettere.
For de medlemmer, som har betalt forud, er fakturaen markeret BETALT (med grønt).
Institutioner med EAN opkrævning udsendes først efter nytår.

Her i efteråret har vi heldigvis fået endnu en **ny suppleant** til bestyrelsen. Men da et af de nuværende medlemmer udtræder på grund af alder, er det **meget nødvendigt**, at der ved generalforsamlingen bliver valgt **endnu et nyt medlem**.

Og vi må se i øjnene, at flere bestyrelsesmedlemmers alder er sådan, at de i løbet af få år skal afløses. Hvis FAHS skal have en fremtid, må nye kræfter rykke frem på scenen.

På bestyrelsens vegne
Niels Nielsen

Kontingent: 200 kr./år for husstand
250 kr. for institutioner m fl.
Betaling til Nordea,
Registreringsnummer: 2670
Kontonummer: 4374 709 599
Eller via MobilePay: 98283

FAHS
Medlemsblad for Frederiksborg Amts Historiske Samfund
Tryk: Toptryk Grafisk Aps
Tilrettelæggelse og layout: Niels Nielsen (ansvarshavende) .
FAHS udkommer 4 gange årligt, februar, maj, august, november.
Artikler sendes til redaktøren.

Bestyrelsen:
Niels Nielsen (formand & redaktør)
Margrethe Krogh Sørensen (næstfm.)
Henrik Bachmann (kasserer)
Lene Falster (sekretær)
Eva Tønnesen
Lone Hvass
Jeppe Tønsberg (suppleant)
Kjartan Langsted (suppleant)

Kontakt til foreningen:
post@fahs.dk
Niels Nielsen, tlf. 4752 8408
Vedr. medlemskab: Se hjemmesiden eller kontakt Henrik Bachmann
kasserer@fahs.dk

På **www.fahs.dk** finder man bl.a. opdaterede oplysninger om udflugter og foredrag.
Desuden register til årbøgerne 1906-2000 samt en oversigt over de ældre årbøger, som foreningen stadig har til salg ved henvendelse til Niels Nielsen.

Forside: Kort over Hellebæk.
(Udlånt af Hellebæk-Ålsgårde arkiv)

Dreng i Hellebæk

Af Per Beck Hansen

Efterfølgende små erindringskapitler er en del af et lille hæfte, som er skrevet på direkte opfordring af et par af vore børnebørn.
Jeg har altid været glad for at fortælle historier fra min egen barn- og ungdom med børnebørnene, som loyale tilhørere. Måske har de efterhånden hørt historierne lidt for tit, så det er endt med: "Skriv det nu ned morfar; så har vi det på tryk til senere tider!"
Det har ligget og "rumlet" et stykke tid, men endeligt fik jeg taget mig sammen og har i løbet af et års tid produceret ovennævnte hæfte. I starten lidt besværet, efterhånden dog med mere gejst.

Kapitlerne er med reference til min tid i Hellebæk. Efter min fødsel i 1932 i Hillerød flyttede mine forældre til Hellebæk ca. 1934, hvor min far fik ansættelse som væver på Hellebæk Klædefabrik. En af mine første erindringer var den sidste Pinsefest, som blev afholdt på Pinsebakken i 1935. Det var noget med gynger og karruseller. Stedet Pinsebakken kan i dag lokaliseres til det skovparti, som ligger et par hundrede meter syd for Hammermøllen og ikke langt fra den gamle kirkegård.

Det står helt klart, at vi allerede som børn var bevidste om Hellebæks historiske fortid med vandmøller, smedjer og våbenfabrikation helt fra Christian d. 4's tid. Selv om vi i dag bor i Hillerød, er min kone og jeg stadigvæk medlemmer af Egnshistorisk Forening.

Begge mine forældre fik et livslangt arbejdsliv på Hellebæk Klædefabrik. Fra en

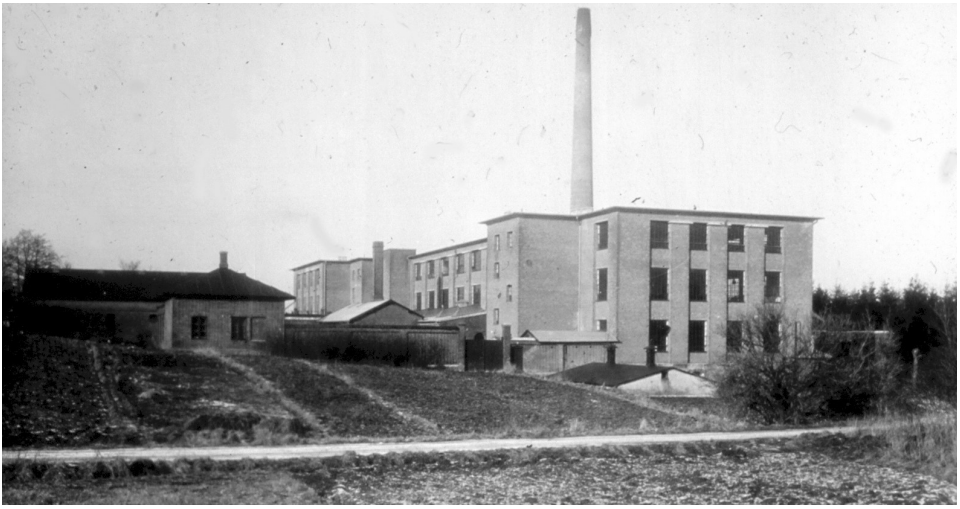

Hellebæk Klædefabrik (Udlånt af Hellebæk-Ålsgårde arkiv)

bopæl i "Rækkerne" i Bøssemagergade lige syd for jernbaneoverskæringen flyttede de til en lejlighed i "Thorkildshåb", også i Bøssemagergade tæt på den gamle kirkegård. Langt senere i 1949 blev det til et statslånshus i Ålsgårde.

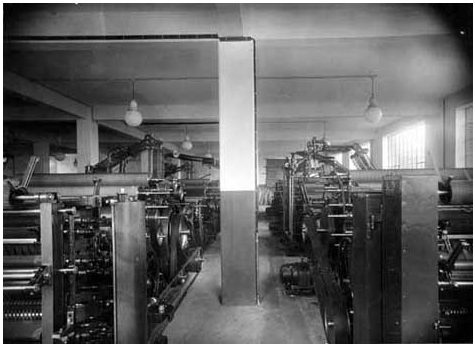

Væveriet på Hellebæk Klædefabrik (Udlånt af Hellebæk-Ålsgårde arkiv)

Mine 2 søskende og jeg var som arbejderbørn privilegerede i at have et forældrepar, der skabte os den bedste barndom og havde en ambition om at sætte os i vej med gode uddannelser.
I kapitlet om skoletid, har jeg kun medtaget Hellebækskolen, da tiden i mellemskole og gymnasium på glimrende vis er beskrevet i Arne Villy Jensens artikel i FAHS-publikationen nr. 3, august 2017, 31. årgang. Arne Villy Jensen og jeg er studenterkammerater fra 1951.

SKOLETIDEN

Folkeskolen

Vi er i 1939 og jeg skal begynde i Hellebæk Skole, hvor skoleåret dengang gik fra 1.april til 1. april. Jeg var fyldt 7 år d. 5 marts, og min søster var 5 år og blev først 6 d. 21 juni. Allerede dengang var hun en bestemt, lille dame og insisterede på, at

Bøssemagergade (Foto: Henrik Bachmann 2019)

hun også skulle starte i skole sammen med mig. Da vi skulle indskrives, tog min mor os begge med og forelagde problemet for skolens leder, overlærer Hildinge.
På trods af at hun altså kun var 5, fik hun lov at starte skolegangen, men kun forsøgsvis. Det skulle så vise sig, at den unge dame overhovedet ikke havde problemer med at følge med, og vi fulgtes ad, indtil vi skiltes ved udgangen af 4. mellem, hvor hun gik i realklassen og jeg i gymnasiet.

Hellebæk Skole var en almindelig folkeskole med 7 klasser og ca. 100 elever. I vor klasse var vi 24 elever og havde NP Larsen som regnelærer. Han var uddannet smed, men havde senere i livet taget sin lærereksamen. Jeg mindes ham som en god pædagog og elskelig lærer. Vi havde overlærer Hildinge i sang; han ledsagede med sin violin, men virtuost var det ikke. Frk. Due og Svend Larsen varetog vist håndgerning, religion, gymnastik og sløjd. De blev i øvrigt senere gift. Vores klasse- og dansklærer var frk. Bjargum - en munter og herlig lærerinde. En anden lærer var fru Villadsen.
På den tid blev ulydighed afstraffet med spanskrør, men jeg husker korporlig afstraffelse som meget sjældent anvendt. Selv har jeg aldrig oplevet det.

Det må have været i starten af anden klasse, at vi oplevede 9.april med Danmarks besættelse. Min søster og jeg var sammen på vej til skole. Vi gik, og da vi havde passeret Hellebæk Station og var ud for Skriverdammen, så vi en masse store flyvemaskiner i luften. I skolen fik vi at vide, at tyskerne havde besat os og, at det var tyske maskiner, vi havde set. Der var en alvorlig stemning, og vi blev sendt hjem.
Vi havde fået cykler dengang, men vi gik alligevel altid til skole, selv om det drejede sig om et par km.

Vi, der skulle videre til mellemskole i Helsingør, gik i Hellebæk Skole indtil sommeren 1944, da vi var begyndt i 6. klasse.
At blive overflyttet til mellemskolen krævede enten en adgangsprøve, eller vi kunne direkte blive indstillet, hvis skolen fandt os egnede. Vi var 7, der kom over uden prøve, medens der vist var 2, der skulle gennem skærsilden. Det var altså ret mange, der forlod klassen, og jeg husker især lærer NP Larsen som stærkt bevæget, da han tog afsked med os.
Hellebæk skole var en god skole, og det viste sig også, at alle vi, der var indstillet uden prøve til mellemskolen, klarede os fint der.
Der er mange små, fine minder fra den tid. Vi var jo ikke forkælede, men der blev gjort meget ud af højtider, som jul mm. Specielt var der hvert forår en lokal udflugt med madpakke til et nærliggende naturområde.

Et par gange om året blev der vist film samlet for hele skolen. Nok var filmene et led i undervisningen, men morskaben var, at vi altid bagefter fik lov til at se filmen baglæns!!
Lige fra 1. klasse var der en årlig eksamen. Jeg har stadigvæk nogle af karakterbøgerne, og helt dårlige var de ikke. Min søster klarede sig lige så fint, som jeg. Lidt specielt var det, at min morbror Carl, brugsuddeleren, var censor i kraft af, at han var medlem af kommunalbestyrelsen.
Skolen lå tæt ved Skånningedammen, og vi løb tit på skøjter i frikvartererne, for dengang var der vinter til!

FRITIDSJOBS

Bydrengen

Året var 1943, og jeg var 11 år, da min mor fortalte, at hun havde talt med min morbror, der var Brugsuddeler nede i Hellebæk på Strandvejen, hvor Bøssemagergade starter. Min morbror havde brug for hjælp, og mon ikke det var en god ide, at

Hellebæk skole (Udlånt af Hellebæk-Ålsgårde arkiv)

jeg tog ned og hjalp ham. Der var ingen, der nævnte ordet bydreng, så jeg tog min 4 hjulede legevogn og begav mig på vej ned til Brugsen.
Det skulle så vise sig, at det ikke var en legevogn, der var brug for, men en bydreng som nu skulle betjene 1: en almindelig 2-hjulet budcykel, 2: en longjohn og 3: en stor 3-hjulet ladcykel.
Jeg blev på denne snedige måde shanghajet til en profession som "svajer" med arbejdstid fra efter skoletid til brugsens lukketid, altså daglig en 3-4 timer fra mandag til lørdag med en månedlig hyre på formidable 20 kr. I sommerferierne steg dog hyren til 30 kr. for et heldagsarbejde. Selv med den tids prisniveau var det vist det, man må betegne som en lettere familieudnyttelse. Dog skal det siges, at min morbror på flere måder hjalp vores lille familie.

Never mind, jeg gik på med krum hals og har senere hørt om prædikatet, som en af Brugsens bedste bydrenge.
Året var som sagt 1943, midt under krigen. Jeg var samme år startet som søspejder, og året efter i 44 begyndte jeg på mellemskolen i Helsingør. I dag som 87-årig har jeg svært ved at forstå, at alt dette kunne lade sig gøre, når der også skulle læses lektier.

Jeg var bydreng op til mellemskolens afslutning i 1948, og i de 3 år i gymnasiet havde jeg det som feriejob.
Jeg var ikke stor af min alder, men jeg klarede da jobbet, som jo dengang også omfattede kontrol med rationeringsmærker og de sorte kreditbøger.
På visse dage kørte jeg ud med den store ladcykel og havde varer med ud til en hel lille "bydel". Det var noget af et mas, men der var selvfølgelig også opmuntringer som drikkepenge og små foræringer. Der var visse kunder, kunstmaler Bosevangs kone, Pullichs, og andre, som ikke var bange for at give en hel daler. Der var i det hele taget mange velmenende kunder. Specielt husker jeg en pensionat-værtinde på strandvejen ude i Ellekilde. Det hændte under tiden, når jeg kom med varer, at jeg blev beværtet med pandekager. De var komplet uspiselige, formentligt bagt i fårefedt eller lignende. Jeg undskyldte med,

at jeg lige havde spist, og om jeg ikke bare måtte tage dem med for at spise dem senere!!

Jeg var nok en lidt atypisk bydreng. Som min morbrors nevø var jeg jo familie, og hver eftermiddag blev jeg budt op i "Privaten " til te, og da både min søster og jeg fik klaverundervisning af den "omrejsende" fru Huholdt, som også underviste mine kusiner i Brugsen, blev jeg også der, kaldt op til klaveret for at få min halve times ugentlige undervisning .
At min søster og jeg som arbejderbørn fik klaverundervisning, var vist en prestige sag for vores mor. Hun havde selv som barn gået til klaver, og jeg husker da også, at hun af og til kunne slå et par toner an! For vores vedkommende blev det kun til undervisning i et par år, og noget virtuost var det ikke; det blev højst til lidt akkompagnement til julesalmerne.

Under krigen, det må have været i 1944, var jeg udsat for en episode, som jeg vist har genfortalt nogle gange. Palæet i Hellebæk, som den gang var ejet af familien Schimmelmann, var af enkegrevinden udlånt til Nazistpartiet. Den Schimmelmannske familie stammede fra Tyskland og var derfor venligt stemt overfor besættelsesmagten. På et tidspunkt blev der indkvarteret unge, danske nazister som oplæring til frontsoldater. De havde dog kun spader som våben og til eksercits og fik derfor smædenavnet "Spadesvingerne". Der var megen ballade omkring dem, og de lokale elskede at drille dem med snebolde og andet kasteskyts, når de marcherede gennem Hellebæks gader syngende nazi-slagsange.
Der skete så det, at Enkegrevinden, der var kunde i Brugsen, skulle have bragt varer, og lille jeg som bydreng kørte over til Palæet, men blev standset ved "Spadesvingernes" skilderhus. Jeg fortalte naturligvis, at jeg skulle op med varer til Grevinden, men "spadesvingeren" må have fornemmet nogen foragt, for jeg blev hevet op i luften og brysk spurgt, om jeg var kommunist, og så blev jeg pålagt, at hver gang jeg passerede vagten, skulle jeg råbe Heil Hitler med hævet arm.
Jeg var noget rystet og klagede min nød til brugsuddeleren, morbror Carl. Han greb telefonen og ringede til Enkegrevinden med klage over, at hans bydreng var blevet forulempet. Herefter kunne jeg frit passere uden noget hurlumhej.

Oprindelig hørte Hellebæk Avlsgård med til Palæet, begge ejet af familien Schimmelmann. Efter krigen blev ejendommene konfiskeret af Staten, og Hellebæk Palæet blev indrettet til den kendte Skorpeskole. I dag anvendes det ombyggede Palæ som kostskole for adfærdsvanskelige drenge.
Enkegrevindens afdøde mand, Ernst Schimmelmann, ligger i øvrigt begravet på øen oppe i Bondedammen. Der står et trækors over graven.

Som bydreng måtte man tage del i alt forefaldende arbejde. Det kunne være aftapning af sprit på flasker, som skulle rengøres i en balje vand inden aftapningen fra en stor og tung jerntønde, et rigtigt kedeligt arbejde. Der skulle også fejes gulve og gårdsplads, fyldes varer op på

Grev Schimmelmanns gravsted
(Udlånt af Hellebæk-Ålsgårde arkiv)

Det Schimmelmannske Palæ (Foto: Henrik Bachmann 2019)

hylder og vejes mel og sukker af. Spegesild skulle tages op af tønder, der kom fra Island. I det hele taget var der ikke så mange "præfabrikerede" varer som i dag, og meget måtte gøres helt fra bunden af.
Noget sjovere var det ved juletid at være med til at pynte vinduer, som jo helst skulle trække børn og barnlige sjæle til.
Her kan jeg også fortælle om samarbejdet med de andre ansatte i Brugsen. Der var foruden min morbror, brugsuddeleren, også et par kommiser. Nogle blev bekendte for år frem i tiden, medens andre måtte man helst glemme.

Buffist

Som student var det slut med at være svajer, og jeg fik et sommerferiejob på Hellebæk Badehotel som buffist. Det var i 1951, og jeg fik den fyrstelige løn af 300 kr. om måneden for et heldagsarbejde med kost. Den bestod næsten udelukkende af tomatsuppe, så der skulle gå mange år, før jeg kunne udholde synet af en sådan suppe.
Jeg havde et vist kendskab til direktøren, Per Bonde, og hans assisterende bror, Svend. Arbejdet var helt nyt for mig. Som buffist var man mellemled mellem tjenere og køkken og skulle stå for regnskab og udlevering af drikkevarer til tjenerne. Man kunne godt komme lidt i klemme mellem en hysterisk kok og utålmodige tjenere, men jeg fik da lært en hel del om livet på et hotel. Jeg var der kun den sommer.
Nogle tjenere var lidt pudsige; jeg husker, at én altid bestilte 5-6 øller om morgenen. Og da jeg spurgte en af de andre, hvilke gæster han havde så tidligt, var svaret, at øllerne bare var til egen opvarmning!
Kokkens kone, som var rigtig rar, sørgede tit for en lille, lækker dessert, da hun opdagede, at jeg havde en sød tand.

Postmedarbejder

I hele min studietid fik jeg sammen med andre af mine studiekammerater ansættelse ved Helsingør Postvæsen, Det var som ferieafløser både til jul og i sommerferierne. Det var fint aflønnet; vi fik 600 kr. om måneden. Dengang gik vi post 3 gange om dagen, og for det meste havde jeg et distrikt nede ved havnen. Ind imellem kunne vi nå, at slappe af og gå i vandet osv.
Det var et ansvarsfuldt job. Først skulle posten fordeles på selve posthuset, og om-

delingen skulle være korrekt, så der ikke blev klaget. En gang om måneden udleverede vi folkepension til de gamle, og vi kunne godt have op til 20.000 kr. at fordele i cash. Her faldt der tit drikkepenge af, når vi kom med pensionen.

Der var et godt samarbejde med den faste stab, og når vi skulle introduceres til en ny rute, fik vi altid lidt tips om kunderne. Blandt andet var der en kaptajnsenke ved havnen, hvor man altid skulle op og have en kop "skipper-te".
I havnekvarteret boede der også en del "løse" piger. De var ret så frimodige og morede sig vist lidt over os unge drenge.

Som regel var vi ved juletid med som ekstra pakkepost. Her var naturligvis meget at gøre.
Ved postvæsnet tjente jeg så meget, at det klarede meget af mine studieudgifter. Der var jo ikke noget, der hed SU dengang!

Studenternes Papirindsamling
I de første 2 år af studie-tiden, hvor jeg boede hjemme i Ålsgårde, deltog min skolekammerat Per Mygind og jeg i Studenternes Papirindsamling. Det var en dyrlægestuderende, der havde oprettet aktiviteten, som tog om sig og efterhånden blev en hel institution. Jeg tror aldrig, at initiativtageren fik taget sin eksamen.

Det foregik typisk om søndagen, hvor vi tog med tog og sporvogn til samlingsstedet på Fasanvej på Frederiksberg. Her fik vi udleveret en 3-hjulet, stor ladcykel, med hvilken vi transporterede os ud til Klampenborg, hvor de velhavende boede. De havde centralvarme og brugte derfor ikke aviser til optænding. Gennem adskillige søndage i de 2 år (1951-1953) fik vi opdyrket markedet, så man gemte aviserne til os 2 fattige studerende, der havde studenterhuerne på for ligesom at legitimere os.

Vi kunne på en hel søndag samle så mange aviser, at vi hver kunne blive afregnet med ca. 35 kr., når vi endelig kom tilbage til samlingsstedet på Frederiksberg. 35 kr. var penge dengang og et godt tilskud til studieudgifterne, specielt for mig. Myginds far var oberstløjtnant og skolechef på Kronborg, og denne indtægt var vel her ikke helt så nødvendig, som den var for mig. Men vi 2 havde nogle kammeratlige søndage, hvor vi skiftedes til at træde i pedalerne og sidde til stads på ladet. Der var i alt fald over 1 times kørsel hver vej på ladcyklen (ca. 15 km). Når man så lagde den øvrige transporttid til, så var vi nok en 4-5 timer undervejs for så at bruge lige så lang tid til at samle aviser! Man skal ikke sige, at vi ikke var ihærdige.

Julemand
Det må have været i 1953, at den dyrlægestuderende også tog initiativ til at oprette studenterjulemænd. Den hoppede vi begge på, Mygind og jeg.
Det gik sådan for sig, at vi hver fik udleveret 10 adresser, hvor de voksne ville betale for en hel fremmed julemand, så de stakkels unger ikke kunne tro andet, end at det var den skinbarlige julemand. Vi skulle så besøge forældrene inden juleaften for at opnå lidt forhåndsviden om børnene. Specielt om der var nogle utyskestreger, som julemanden meget pædagogisk kunne påtale. Selvfølgelig skulle der også være ros.

Juleaften rejste vi så ind til Fasanvej og fik udleveret fuld julemandsmundering med skæg, træsko osv. På lånt cykel fór vi ud til det udvalgte distrikt, hvor der på trappereposen var anbragt alle ungernes gaver i en sæk.
Det blev en fantastisk morsom juleaften, hvor jeg i alt fald fik et indblik i, hvordan man fejrede juleaften på Nørrebro. Børnene i den ene ende af lokalet og de voksne i den andet travlt beskæftiget med de våde

varer, og så kunne den nyudnævnte julemand bare underholde de små.

Jeg synes selvfølgelig selv, at jeg var en succes, og jeg tror, at alle var glade for arrangementet. Jeg fik udbetalt 10x10 kr., altså i alt 100 kr. for indsatsen, hvilket vi syntes var en fyrstelig sum.
At man fór rundt på cykel på gaderne i originalt udstyr, fik i alt fald en gammel kone, som jeg mødte, til at tabe både det ene og det andet og i benovelse råbe: "at nu havde hun da set julemanden"!

Min mor blev frygtelig skuffet over, at jeg havde fravalgt min juleaften hjemme i familiens skød og først var hjemme over midnat Der skulle gå lang tid før hun tilgav mig!

Andre småjobs
Nu når proppen er af, så jeg kan da remse op, at medens jeg boede hjemme, hjalp vi under krigen vores mor med at røgle (dynge red.) tørv. I Hellebæk oppe mod Kvistgård blev der etableret tørvemoser, hvor de lokale kvinder kunne tjene en ekstra skilling. Der var mangel på brændsel, så tørveindustrien var udbredt i disse år.

For 2 kr. i timen gav jeg undervisning i regning og matematik. Det var en datter på Apperupgård og min skolekammerat Kettys bror, Jens, der nød min belæring.
Jeg var også håndboldtræner for pigerne i vor lokale Hellebæk Idrætsforening.
Og medens jeg læste og boede i København, havde jeg et velbetalt arbejde som trafiktæller for Københavns Kommunes vejafdeling i Grundtvighus .

Søspejder
Næsten samtidig med at jeg blev bydreng, blev jeg meldt ind i Ålsgårde Søspejdertrop. Troppen havde eksisteret i nogle år før krigen og havde station ned mod stranden til venstre ved Langebro. Fartøjerne bestod af 3 langkølede Ålborgjoller med sprydstagesejl (konstrueret af arkitekt Utzons far, der var skibsingeniør) og desuden af en

Langebro ved Ålsgårde (Udlånt af Hellebæk-Ålsgårde arkiv)

gammel redningsbåd, "Isbjørnen". Den sidste blev brugt til ro-øvelser. Her lærte jeg at skive åren, hvilket jeg altid har pralet af, når jeg senere i livet fik lejlighed til at ro.

Man skulle være 12 år for at blive meldt ind, men vi var et par stykker, der sprang ind som 11-årige. Det var i 1943 under krigen, og sejløvelserne måtte kun foregå i farvandet tæt på Langebro.
Allerede den første sommer i 1943 deltog jeg i en korpslejr for søspejdere, som fandt sted ved Kongsøre i Isefjorden. På grund af krigen var det uden fartøjer, og jeg mindes nogle kraftige oplevelser med natlige "tæveøvelser" og lange marchture helt til Nykøbing Sjælland. Der var morgenbadning, nøgne i det kolde vand! Vi skulle hærdes.

For at få lov til at sejle skulle vi bestå en prøve, der gik ud på at svømme 200 m med tøj på. Det var ikke noget problem, og det skete da, at vi sprang over bord og svømmede over til en af de andre joller, selv om vi var "lidt til havs". I det hele taget fik vi lært en masse og tog duelighedstegn, som blev påsyet vore uniformer. Disse bestod af sorte trøjer med blåt tørklæde og rund sømandshue, samt diverse "mærkater".
Et af mine duelighedstegn var "vejriagttager". Her skulle man i en periode nedskrive en daglig rapport over vejrsituationen med vejrudsigt for de kommende dage. På grund af krigen var der ikke meteorologiske udsendelser, så det var bare om at skærpe sanserne.
Vi havde patruljemøder en gang om ugen og sejlede så lørdag-søndag. Det var noget for mig; jeg var søstærk (har aldrig været søsyg), og senere i livet har det at sejle - lige meget hvor - altid været en oplevelse.

Per Beck Hansen som søspejder

Tur til Orø

I sommeren 1944 tog troppen på tur til Orø i Isefjorden. Vore Ålborgjoller blev slæbt derned af Kystvagten. Det var ikke tilladt, at vi selv sejlede. Vi deltagere blev så transporteret til Hillerød med hestevogn med vor kærre på slæb. Det var for, at vi ikke skulle gå for langt! Resten af turen gik vi til fods og skiftedes med at trække kærren; det blev noget af en dagstur. Fra "fastlandet" blev vi færget over til Orø med en trækfærge, der vist også blev brugt til kvægtransport.

Turen fandt sted under generalstrejken i 44, og på et tidspunkt var vi nær blevet overfaldet af tyskere, da de på grund af vore uniformer antog os for "fjendtlige". Da vi først var kommet over til Orø, var det det rene eldorado; der var ingen tyskere på øen. Vejret var højsommerligt, og vi fik "rørt" vore Ålborgjoller, når vi havde lyst. Vi lå selvfølgelig i telt, spiste masser af jordbær og blev solbrændte. D.v.s. jeg

som rødhåret blev så skoldet, at jeg blev sendt til den stedlige læge, og blev behandlet med "Elefantmælk".
Det var herlige 14 dage.

Sjælland rundt
I 1947 - altså efter krigen - var vi på sommertogt, hvor vi sejlede Sjælland rundt. Vi havde 14 dage til turen, som skulle vise sig at blive noget dramatisk. Vi sejlede først nordover med lidt vind imod os; herefter gik det langsomt ned mod Hundested. Der var dønninger efter en tidligere kuling, så søsygen bredte sig. De ramte blev sat i land og fulgte os søfarende til fods, indtil vi gik i land og overnattede ved Liseleje. Bådene var jo langkølede og stak ikke så dybt, så ved fælles anstrengelse kunne de slæbes på land, og vi kunne overnatte i telte, indtil vi stak til søs næste dag.

Ålborgjollen"Piraten"
(Udlånt af søspejderne i Kastrup)

Jeg var selv lidt uheldig, da vi, inden bådene kom på land, sprang over bord, og for at lette landgangen slæbte vores grej gennem det lave vand ind på land. Desværre snublede jeg, så min rygsæk røg i vandet. Jeg brugte nogen tid på at hænge det våde tøj til tørre på et hegn, og da jeg var færdig, havde de andre spist fortæringen, og der var kun en rugbrødsskive tilbage. Spis den hurtigt, så mætter den bedre! tilrådede de, der var forsynet.

Turen fortsatte med forsinkelse, og vi måtte ind på Sejerø for reparation af en af bådene. I Sejerøbugten opdagede vi pludselig, at jollen tog vand ind, og bundbrædderne begyndte at svømme. Det viste sig, at bundproppen var hoppet af og sejlede rundt et eller andet sted i bunden. Gode råd var dyre, men jeg stak resolut tommelfingeren i hullet indtil proppen var fundet.
Vi var en 4-5 mand i hver af de 3 joller. Som sagt var vi noget bagefter tidsplanen, og fra Havnsø besluttede overkommandoen, at sejladsen rundt om Røsnæs måtte foregå som nat-sejlads.

Det skulle vise sig at blive besværligt. Vinden tiltog, var imod, og vi måtte krydse os frem. I vores båd besluttede vi at tage en genvej ind over stenrevet, da vi fandt det næsten umuligt at krydse op til fyret, der afslutter revet. Vi var heldige og passerede stenrevet i mørke i et brus af vand. Netop kommet over revet revnede vort storsejl, og herefter var der ikke andet at gøre end at sætte kursen mod Kalundborg for at få sejlet repareret dér. Godt at uheldet først skete efter, at vi var kommet over revet.
Vi ankom midt om natten og slog lejr på en græsmark, som om morgenen skulle vise sig at være befolket af køer, der meget nysgerrige kiggede ind ad teltåbningen.

Efter planen skulle vi have sejlet rundt om Asnæs, og i en af de andre både troede man også, at det var sket, indtil det observeredes, at det var Kalundborg, man var havnet i!
Den 3. båd var kommet uden om Asnæs, og for at gøre det hele værre for os andre, fortsatte denne båd uden at vente på os.

Vi fik repareret storsejlet i Kalundborg, og sammen fortsatte vi ned gennem Storebælt. Vi fik først kontakt med den førende båd efter Storstrømsbroen, og da denne båd var indehaver af pengekassen, var det på høje tid, for vi andre måtte leve på "vand og brød" indtil da. Stemningen var ikke for god, og det skal siges, at føreren af den beskæmmede båd var en tropsassistent, der var tilkommet fra "Piraterne" i Helsingør og ikke havde den spejderånd, som kunne forventes. Han blev ikke længe i vor trop.

Med store forsinkelser fortsatte vi op mod København. Vi gik i land og teltede om aftenen, hvis ikke der var en havn nærheden.
Da vi nåede frem til Kalveboderne mellem København og Amager, viste det sig, at vort søkort var forældet og viste en sejlrende, der lå modsat af den nuværende! Vi løb hele tiden på grund, men blev heldigvis opdaget af Havnevæsnet, som bugserede alle 3 både gennem havneløbet og slap os fri ved Trekroner.

Vi fortsatte, men var så forsinkede, at vi måtte efterlade bådene i Sletten havn. De 14 dage var gået, og vi skulle enten hjem og i skole eller på arbejde. Vi tog så ned og hentede bådene næste weekend og fik dem hjem til Langebro.
Der var jo ikke noget der hed mobil dengang, så kommunikationen var næsten ikke eksisterende. Derfor kunne den ene båd stikke af med undskyldning om, at de ikke var klar over de 2 andre bådes problemer.
I øvrigt blev vi efterlyst, og politiet mødte op et sted i det sydlige Storebælt og gav os en "skideballe" for ikke at have givet tilstrækkelig besked til dem derhjemme.
Jeg tror det var nogle lettede forældre, der så os hjemme. Det var dog andre tider dengang; der var ikke noget, der hed "curling-børn" som nu. Og vi havde som børn mere frihed uden overvågning.
Jeg fortsatte som søspejder i 5 år, indtil jeg som 16-årig skulle i gymnasiet. Trods dramatik gav søspejderlivet en erfaring og glæde, som jeg har fortalt meget om siden!

Efterfølgende mistede vi 2 af vore spejderkammerater. Den ene, Tage Barfod, druknede ud for Helsingør under forsøg på - sammen med en anden "Iso" - at redde en af Ålborgjollerne fra at forlise ved Langebro under en storm. Tage var en af mine venner, hvis forældre havde et lille landbrug på Hellebækgårds jorder. Han var deres eneste barn. Vi havde megen tid sammen, fældede træer og fiskede de dejligste syltede kvæder op af hans mors krukker. Den anden, "Polle", mistede vi ved "Hans Hedtofts" meget omtalte forlis ved Grønland. Han var maskinist ombord.

Tiden under 2. Verdenskrig
Det her bliver ingen historisk beretning, men en række erindringer fra denne fatale, begivenhedsrige periode.
Jeg var 7 år i 1939, hvor Verdenskrigen startede med Tysklands invasion i Polen, og 13 år, da krigen sluttede med Tysklands kapitulation. Den første del af verdenskrigen hørte man her i landet kun om gennem radio og aviser.
Hjemme blev der talt meget om det, der skete, men i Hellebæk gik livet alligevel sin vante gang, og først senere fik vi krigen på nærmere hold, uden at der var tale

om egentlige krigshandlinger her.

Under beretningen om skoletid, bydrengen og søspejderen har jeg omtalt enkelte episoder. Vi havde nogle skrappe vintre i starten af fyrrene, og der blev hurtigt mangel på kul og brændstof, så brænde fik en vigtig renæssance. I stedet for benzin fik bilerne installeret en generator, hvor forbrænding af bøgebrænde gav en gas, som kunne drive motoren. Det var en installation, som kunne ses og høres (luftindtaget gav en høj klaprende lyd). Kun livsvigtige biler som ambulancer og lægebiler mm. fik tildelt benzin.
I øvrigt fik vi efterhånden rationering af alverdens ting, og folk begyndte at lægge vægt på køkkenhaven, og nogle holdt endog grise til egen fortæring.
I de sidste krigsår kom det hele tættere på os. Der var en sabotage på den gamle, nedlagte klædefabrik, som lå henne ved Bondedammen, hvor Bøssemagergade

har et snævert sving. I dag er der kun det gamle pumpehus tilbage, som bruges af Egnshistorisk Forening til udstilling mm. Som sagt boede vi ikke langt fra den nedlagte fabrik, hvor der var oplagret en masse bomuldsballer. Vi blev vækket ved, at en masse gnister dalede ned over vort hus samtidig med, at den enlige sprøjte fra Tikøbs Brandvæsen tudede forbi.
Heden fra sabotagebranden var så kraftig, at brandfolkene måtte tage tilflugt på skråningen ned mod Bondedammen.

Under jødeforfølgelserne, blev der reddet en del ved anvendelse af de stedlige robåde til overfarten. Aktionerne var tystys, og først efter krigen fik vi at vide, hvem der havde deltaget. Det samme gjaldt frihedskæmperne. Vi vidste, at der var noget i gang, og skydeøvelserne ved Bøgeholmssøen gik ikke helt stille af. Jeg har ingen erindring om, at nogen blev taget af Hippoerne (danske overløbere) eller af tyskerne.
Paradoksalt nok var nogle af frihedskæmperne mine ældre søspejderkammerater og sønner af en tyskfødt far, som vi var overbevist om var tyskvenlig.
Efter krigen kom det frem, hvem der i øvrigt havde været med som frihedskæmpere. Der var en hel del vi kendte blandt andet fransklærer Edith Haugsted og biologilæreren, som optrådte i skolegården med armbind og våben. Senere i gymnasiet fik vi begge som lærere.
Foruden søspejderkammeraterne var der også en del af de lokale i Hellebæk-Ålsgårde, der bar armbind og våben i dagene efter befrielsen. Min far blev på et tidspunkt spurgt om deltagelse, men sagde fra med henvisning til, at han jo havde 3 uforsørgede børn.
Noget jeg også husker var, at 2 af mine skolekammerater, som gik i gymnasiet, på togturen hjem fra skole havde læsset nogle af tyskernes rifler af. Det var kutyme, at tyskerne satte deres våben på de åbne bagperroner, inden de satte sig ind i toget. Næste dag i toget så vi begge blive transporteret til forhør hos tyskerne i Helsingør. De blev bevogtet af soldater med opsatte bajonetter! Det gjorde indtryk, men de blev senere frigivet, fordi den enes far var tyskvenlig og sagde god for dem.

Hornbækbanen blev brugt til troppetransport, da tyskerne havde nogle meget kraftige kystbatterier i Hornbæk Plantage. Vi kørte tit til Gilleleje på cykel, og det var forbudt at gøre ophold, når vi passerede tyskernes baraklejr. Den var i øvrigt meget seværdig, da tyskerne var

gode til at forskønne terrænet og barakkerne med blomster osv.
Min morbror Svend og hans Signe havde en gård i Nakkehoved lige neden for et meget kraftigt tysk artilleri batteri beliggende højere oppe på Hesbjerg. Når der var skydeøvelser, blev familien kontaktet af tyskerne, for at man kunne beskytte vinduer osv. mod trykbølgerne. Batteriet kunne dække en stor del af Øresund og det nedre Kattegat.
Svend og Signe fik et nærmere forhold til nogle af de tyske officerer, som de betegnede som meget sympatiske. Dengang var det ikke populært hos den øvrige familie, men set i dag er det nok lettere forståeligt.

Det, der var mest synligt og hørligt, var nok i krigens sidste fase, hvor vi blev overfløjet af de allieredes bombemaskiner. De kom talrigt i bølger højt oppe med en kraftig brummen fra alle motorerne. Det tyske luftværnsartilleri knaldede løs, og det var det rene fyrværkeri, hvor vi tydeligt kunne se granaterne eksplodere. Kun én gang oplevede vi, at en maskine blev ramt, og måske skyldtes det oven i købet det svenske luftværnsartilleri. Sverige var neutralt og reagerede også, hvis maskinerne kom ind over svensk område. Næste dag kunne vi fra stranden se røgen fra det sted i Sverige hvor maskinen var faldet ned.

Allersidst i krigen brugte tyskerne alt det mandskab, de kunne finde, blandt andet helt unge mennesker.
På et tidspunkt holdtes der artilleriøvelse lige omkring, hvor vi boede: "Thorkildshåb" Bøssemagergade 47.
"Tropperne" var faktisk drenge klædt i noget simpelt, gult drejlstøj. De øvede med nogle små feltkanoner. Vi fulgte med i slagets gang, og på et tidspunkt tog vores underbo fru Rasmussen kontakt med nogle af drengene og inviterede dem indenfor. Fru Rasmussen var tyskfødt, og de betroede hende næsten grædende, hvordan de savnede deres hjem og var krigsrædde. Det gjorde indtryk.

Min far havde etableret et fint antenneanlæg til langbølge. Fra starten af besættelsen fulgte vi med i de danske udsendelser fra London med kodede meddelelser til frihedsbevægelsen. Selv om udsendelserne blev "jammet" af tyskerne, havde vi ikke problemer med at følge med i krigens gang.

Den 4. maj sad vi alle i familien og fulgte med i London-udsendelsen, som altid blev indledt med Prins Jørgens March. Pludselig oplæste speakeren et telegram hvori stod, at Tyskerne i Danmark med fl. havde overgivet sig til feltmarskal Montgomery.
Der lød selv følgelig et jubelråb, og vi fór ned på vejen og fejrede friheden med deling af en flaske citronvand. Det var alt hvad der kunne skaffes af festdrik.

Næste dag tog vi til Helsingør og så den Danske Brigade komme i land med færgerne fra Sverige. Det blev nogle meget bevægede dage, hvor hævnen desværre tog overhånd. Mange af de små tyskermedløbere som "feltmadrasser" og politisk overbeviste nazister fik en så hård medfart, at man faktisk ikke kunne være det bekendt.
På den anden side fik man også fat i andre, der havde drevet grov landsskadelig virksomhed. Dødsstraffen, som tyskerne havde anvendt mod fangne sabotører, blev genindført i Danmark og anvendt i en del tilfælde.

Per Beck Hansen er pensioneret civilingeniør, født 1932 i Hillerød.
Boede i Hellebæk 1934-1953.

PP Danmark, Port Payé
PostNord

Afsender: *Frederiksborg Amts Historiske Samfund ved: Henrik Bachmann, Gartnervænget 7, 3400 Hillerød*

Foredrag:

Den topografiske tradition i Danmark – J. P. Trap og hans forgængere

Historiker ph.d. **Jeppe Tønsberg** fortæller med PowerPoints om "den topografiske tradition i Danmark", altså traditionen med at udgive Danmarksbeskrivelser.

I 2018 udkom bind 26-27 af TrapDanmarks 6. udgave med helt aktuelle beskrivelser af de nordsjællandske kommuner Halsnæs, Gribskov, Helsingør, Fredensborg, Frederikssund, Hillerød, Allerød, Hørsholm og Rudersdal. De to bind udkom også som selvstændige bøger om de enkelte kommuner. Den første udgave af J. P. Traps "Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark" udkom i 1858-60, og i de følgende udgaver blev værket efterhånden den autoritative Danmarksbeskrivelse, som vi kender den i dag.

Men hvem var egentlig J. P. Trap, hvorfor udgav han en Danmarksbeskrivelse, og hvilke forudsætninger havde han for at gøre det? Det kan man læse om i Traps egne, meget læseværdige erindringer "Fra Fire Kongers Tid", hvorfra vi i Jeppe Tønsbergs foredrag får en præsentation af forfatteren.

Kabinetssekretær J. P. Trap var ikke den første, der udgav en Danmarksbeskrivelse, det havde flere andre gjort før ham. Den første var Jens Lauritsen Wolf i 1654; men de mest kendte er Peder Hansen Resens Atlas Danicus fra 1680'erne og Erik Pontoppidans Danske Atlas fra 1763-81. I foredraget skal vi høre nogle eksempler på, hvad disse gamle topografer havde at fortælle om forskellige steder i Nordsjælland, sådan som de blev opfattet dengang.

Foredraget er lørdag den 16. nov. Kl. 14.00
i Kedelhuset, Fredensvej 12, Hillerød (bag biblioteket).
Lokalet er handicapvenligt. Ingen tilmelding - tag en gæst med.
Pris: 50 kr. Incl. Kaffe/te og kage.